

Панкевич Г.

«... знаю, що я пишу свої твори кров'ю мого серця, і саме тут я чую більш, чим в чому іншому свою силу» (В. Барвінський)

Нерідко, на жаль, серед нашої інтелігенції, тобто людей, які займаються розумовою діяльністю, можна почути думку про те, що начебто, християнська релігія наклала негативний відбиток на ментальність українців: безвольність, м'якотілість (дозволяємо «орачам їздити по спинах»), деякі інші риси, що спричинили багатовікову бездержавність народу. Відповідно виникає запитання, чому ж тоді Благовість Христа, яка принесла розквіт, відчуття гідності й добробут багатьом європейським народам, могла зашкодити нашому національному благополуччю? Очевидно, корінь проблеми гніздиться в тому, що наше християнство в багатьох випадках дуже поверхове, часто функціонує номінально, як зовнішня вивіска, за якою нуртує поганство у формі сучасного ідолопоклонства: індивідуалізм, егоцентризм, близоруке мислення, пов'язане з нехтуванням інтересів навколишніх, громади, суспільства.

Пригадаємо ще старозавітню повчальну історію царя Саула (I Сам. 15: 22-23), який через непослух (ізраїльтянам строго заборонялися будь-які зв'язки з переможеними ними поганськими народами (Втор. 7; Ездри 9; Пс. 106 (105): 34-35 та ін.), втратив здатність керувати народом і був змушений передати владу Давидові. Чи не так само життя більшості з нас пересипане суперечностями й парадоксами: називаємо себе патріотами, християнами і водночас дозволяємо собі не дотримуватись 6 та 9 заповідей Декалогу, приймати хабарі, лікуватися й цікавитись власним майбутнім в екстрасенсів та ворожок-віщунів. А як часто боїмося сказати іноді необхідну правду, бо це спричинить нам неспокій або ж втрату тих чи інших матеріальних благ.

У 2008 році маємо можливість вільно вшанувати 120-ту річницю від дня уродин талановитого композитора, педагога, піаніста В. Барвінського, який щиро намагався в житті втілювати передусім такі християнські чесноти, як: чесність, смирення, скромність, віру та оптимізм. Його дружні взаємини з багатьма митцями, а зокрема видатним діячем нашого музичного мистецтва Станіславом Людкевичем служать зразком високої культури, взаємоповаги, солідарності між українцями. «Стосовно ж рівновеликих постатей української музичної культури – Станіслава Людкевича та Василя Барвінського, то хочеться ствердити взагалі унікальний факт в історії – принаймні кілька вікової європейської, - дружби, толерантності та співпраці між двома яскравими особистостями».

Старовинний родовід Барвінських має значні заслуги в розвитку нашої духовності науки, освіти, шкільництва. Від галицького бібліографа І. Левицького довідуємося, що це рід походить із села Барвінок коло Дуклі (повіт Кросно), яке було заселене русинами-лемками. Започаткував родинну хроніку-літопис Іполит Барвінський (1831-1881) – греко-католицький священник, парох села Нестеровці на Тернопільщині, продовжив Володимир Барвінський (1850-1883) – засновник української газети «Діло»

(дядько композитора), а завершив у 1958 році діяльний член Наукового товариства ім. Шевченка – Богдан Барвінський (1880-1958). Особливе місце в генеалогічному дереві Барвінських належить церковному діячу, професору, ректору Львівського університету, крилошанину греко-католицької митрополічної капітули Мартину Барвінському (1784-1865). Цікаво, що батько композитора, Олександр Барвінський (1847-1926) – політик, педагог, один із засновників НТШ, разом із митрополитом Шептицьким побував у 1902 році на аудієнції в папи Льва XIII з нагоди 25-річчя його понтифікату. Кажуть, що справжній інтелігент може з'явитися лише в сьомому поколінні. В. Барвінський, будучи таким, гідно продовжив традицію своїх пращурів, які самовіддано трудилися над пробудженням українського духу в Галичині. Першою вчителькою музики малого Василя стала його мама Євгенія – жінка яскравого мистецького обдаровання. Спочатку Барвінський навчався у Львівській консерваторії, а згодом у 1907 році виїжджає до Праги для продовження музичних студій. Його празьким професором був визначний педагог і композитор Вітезслав Новак (1870-1949). Останній активно спричинився до виховання деяких інших українських композиторів, зокрема Н. Нижанківського, М. Колесси, З. Лиська, Р. Сіморовича. Вже в час перебування в Празі, молодий Барвінський зарекомендував себе серйозним композитором, піаністом, музикознавцем та педагогом. За кордоном він популяризує українську музику, включаючи до програм і наші нев'яучі перли – народні пісні. Саме з влаштування одного такого концерту, який відбувся в червні 1914 року, розпочалася тісна багаторічна співпраця з патріархом галицької музики Станіславом Людкевичем. З великою увагою Людкевич пильно стежив за розвитком талановитого музиканта. «Коли перед 30-ти роками Василь Барвінський двадцятилітнім хлопцем появився на естраді Львівської філармонії як піаніст і композитор, пригадую собі добре, від естради повіяло чимось свіжим... Тепер уже розумію добре причину й сенс цього мого інстинктивного враження від перших творів Барвінського. Це ж тоді саме родилася і будилася вперше у нас в Галичині оригінальна українська фортепіанно-камерна музика, яка в Лисенка та інших піонерів нашої музики не встигла ще дійти до повного виразу і виявити своє оригінальне обличчя» Станіслав Пилипович відзначав не тільки цікаві сольні виконавські інтерпретації свого молодшого побратима, але й надзвичайно інтелігентну манеру Барвінського-концертмейстера (як відомо, піаніст акомпанував таким співакам: Р. Менцінському, С. Маслюку, О. Любич-Парахоняк, А. Остапчуку; виступав ансамблево з віолончелістом Б. Бережницьким, скрипалем Є. Перорецьким). У празький період був створений один із найбільших творів композитора «Українська рапсодія», яку, за порадою Людкевича, Барвінський відсилає на конкурс симфонічних композицій у Львові (журі музичного товариства ім. М. Лисенка відзначило рапсодію I-ю премією). Після відходу на фронт Людкевича (1915), Барвінський з великою неохотою погоджується повернутися до Львова, щоб зайняти посаду директора Музичного інституту ім. М. Лисенка, який очолював до 1939 року. А в 1939-1941 та 1944-1947 рр. він – директор і професор Львівської консерваторії ім. М. Лисенка. У ювілейній статті, присвяченій 30-річчю творчості композитора, Людкевич, між іншим, написав: «Але коли в оглядах діяльності композитора підносимо та славимо ту незвичайну працездатність його на різних полях поза його музичною творчістю, то нам, мабуть, уже від самого перелічення його праць як музиканта-громадянина мусить стати ніяково, і встає перед нами сумнів, чи таку, хоч би найпотрібнішу громадську працю повинен талановитий музика-композитор...» Очевидно, культурна заангажованість, універсалізм Барвінського

живилися передусім його патріотичними почуттями. Коли у 1930 році Наукове товариство ім. Шевченка започаткувало видання першої української енциклопедії, Василь Барвінський став її активним дописувачем. Статтю про новий етап в історії нашої музики він розпочав з високої й водночас об'єктивної оцінки творчості свого відданого приятеля: «Зворотною точкою в розвитку української музики не тільки Галичини, а й Наддніпрянщини була поява Станіслава Людкевича...»

Радянська влада внесла суттєві корективи в життя західноукраїнської інтелігенції. З грудня 1947 року почалася хресна дорога Василя Барвінського, якого під час відрядження арештують, а потім відсилають до Мордовії. Деспотична система «розділяй і володарюй», якій вдалося злякати й зігнути багатьох дітей України, не змогла перекреслити щирої й справжньої дружби між Барвінським та Людкевичем. До честі львівських музикантів важливо згадати один документ 50-х років, підписаний серед інших і Людкевичем., в якому обстоюється порядність визначного композитора й висловлюється просьба повторного перегляду його справи. На початку 1958 року з підірваним здоров'ям «композитор без нот» (творчий доробок Барвінського було спалено) повертається разом з дружиною додому.

Богдана Фільц, батьки якої теж були репресовані, тепло згадує пам'ятний день відновлення справедливості, коли на засіданні поновлювали у складі спілки композиторів шановного маестро. Проте «хрущовська відлига» тривала недовго, і щира радість вітчизняної еліти виявилась передчасною. Барвінський вмів спокійно й мужньо приймати удари долі, глибоко усвідомлюючи, що навіть праведне й чесне життя не звільняє від страждань, терпіння та принижень. У листі до онуки М. Лисенка він зі смиренням писав: «... твори мої стали тепер мертвими нотними картинами – і, мабуть, є чиясь директива мене як композитора цілковито ігнорувати... То я в тому не чую ніякої образи... і знаю з історії музики, що в свій час не визнавали таких гігантів, як Й. С. Бах, Моцарт, таких геніальних композиторів, як Ц. Франк і багато інших. Куди ж мені піднімати претензії з приводу затискування моєї і так нечисленної творчої спадщини.» Вищезгадана онука Лисенка Рада (Аріадна) Остапівна, мати якої працювала секретарем Барвінського, характеризувала композитора як надзвичайно чуйну, співчутливу й ввічливу людину. Він неодноразово допомагав грошми бідним студентам, часом роздаючи всю свою зарплатню. Окрім великого й ніжного серця, Барвінський мав гостро розвинене почуття справедливості й чесноту мужності. За три місяці до відходу у вічність, фізично слабкий, матеріально незабезпечений, але духовно загартований життєвими труднощами, він написав листа академіку О. Корнійчуку (на той час Голові урядового республіканського комітету по преміях ім. Шевченка). На його думку, першою почесною премією повинен бути нагороджений М. Лисенко, як «... найбільш всебічний інтерпретатор творів Шевченка, основоположник української національної – у новочаснім того слова значенні - музики», а наступною – автор монументальних композицій на тексти Кобзаря – Станіслав Людкевич (як відомо, першою та другою преміями були відзначені композитори Платон Майборода (1962) та Георгій Майборода (1963)). Це інтелігентне, високоморальне послання не втратило своєї актуальності до наших днів.

Впродовж тривалого часу, незважаючи на посмертну реабілітацію (березень 1964 року), ім'я і спадщина композитора свідомо замовчувались. Завдяки зусиллям вітчизняних та діаспорних музикантів в останнє десятиліття твори Василя Барвінського, наче фенікс із попелу, поступово повертаються до життя. Так, зокрема, вченому із США Роману Савицькому-мол. вдалося віднайти «Українські народні пісні», «Три прелюдії», концерт

для фортепіано і симфонічного оркестру. Неодноразово композитор звертався до духовної тематики: 12 пісень з «Богогласника» (з присвятою А. Шептицькому), «Урочиста кантата» на слова В. Масляка (з приводу повернення до Львова митрополита Андрея), збірка колядок та щедрівок для фортепіано, псалом Давида №94 для баса і фортепіано, дві обробки народних колядок для голосу, фортепіано і скрипки «Що то за предиво», «Ой, дивнеє народження», «Отче наш» та «Богородице Діво» для мішаного хору. Як славний син України, композитор з болем у серці сприймав її драматичну долю. Він нагадував землякам, що мають вчитися в М. Лисенка сміливо й без страху за наслідки шанувати національну честь та культуру. Захоплюючись музою Чайковського (українця за походженням і характером музики), Барвінський в листі до О. Лисенка писав: «До Київської консерваторії я маю деякі претензії за те, що вона не зуміла чи не захотіла здобути для себе названня ім. М. В. Лисенка. Я з безмежною любов'ю і обожанням відношусь до П. І. Чайковського, але де, як-то в Києві повинна була бути консерваторія ім. М. В. Лисенка...»

Найціннішим багатством кожного народу є його святі особистості. Життя композитора, як і його старшого побратима С. Людкевича – ще один приклад важкої, тернистої, але водночас красивої боротьби за істину та досконалість.

Панкевич Г. З історії творчих взаємин двох видатних українців. До 120-річчя від дня народження Василя Барвінського (20.02.1888 – 09 06. 1963) // Слово № 4 (34), грудень-лютий, 2007-2008, с. 39-41.